

הקליטה במחנה לזיה נובעת מאחריות הלויים על הרוצחים. משעה שנקבעו משכן שילה וערי הלויים – הפסיק מחנה לזיה לשמש כמקום מגורים, והפך רק למקום הנספח למחנה שכינה, ולפיכך פסק מלקלוט (ברכת יצחק ח"ז סי' ד; וראה טעם אחר במשך חכמה שמות כא, יג).

על פי טעמים אלו מתברר, שבבית עולמים לא היה הר הבית קולט (אילת השחר).

הקודמת), אלא שבטל כוחו של מחנה לזיה לקלוט רוצחים. בפירוש המיוחס לרבנו חננאל הסביר טעמו של דבר, שכבר הופרשו ערי המקלט ויתר ערי הלויים, ולא היה עוד צורך במקלט זה. נראה שכוונתו לומר, שדין הקליטה במחנה לזיה נאמר מלכתחילה כהוראת שעה בלבד, עד להתקנת מקום מתאים יותר בהגיעם לארץ.

על פי מה שהתבאר לעיל יש מקום להסבר נוסף:

מערכה שד. הקרבנות הקרבים בבמה גדולה וקטנה (קיז,א-ק"ח,א)

רבנו מדבר "פה היום" בזמן היתר במות, בטרם באו ישראל "אל המנוחה ואל הנחלה" בשילה ובירושלים, ואומר, שאמנם כעת רשאי כל אחד לעשות "כל הישר בעיניו", ללא כל הגבלה, אבל בעתיד, כשתבואו אל המנוחה, לא תעשו כן. הסיפא "איש כל הישר בעיניו" היא פירוט של הרישא: "ככל אשר אנחנו עושים פה היום". אולם הגמ' מפרשת (לעיל קיד,א נאמר הדבר בשם ריש לקיש): "אמר להן משה לישראל: כי עייליתו לארץ – ישרות' תקריבו, חובות לא תקריבו". על פי זה, משה רבנו מדבר "פה היום" בזמן איסור במות, ובא לומר מה יהיה מותר בשעת היתר הבמות לאחר הכניסה לארץ: אל תביאו את כל הקרבנות כפי שאנו עושים היום במשכן, אלא תביאו רק את "כל הישר בעיניו" (רש"י ד"ה ככל, ובפירושו לתורה שם). ממילא, "הישר" מתפרש באופן מצמצם – הקרבנות שאדם רשאי להביא בנדבת לבו, אך לא קרבנות חובה.

מדוע פירשו חז"ל את הפסוק באופן זה? מפני שבפשוט נראה שבימי משה היה היתר הקרבה ללא הגבלה, והדבר מנוגד לפסוקים בויקרא (יז), האוסרים שחיטת קרבן והעלאתו מחוץ למחנה. במפרשי המקרא מצינו דרכים שונות ליישוב פשט הכתוב: א. הפסוק עוסק בזמן איסור הבמות, ו"כל הישר בעיניו" פירושו שכל אחד רשאי להחליט אימתי יביא קרבנות במשכן, ואין חובה קצובה לדבר (רמב"ן), וגם אין למשכן מקום קבוע (רשב"ם). ב. הפסוק עוסק בזמן היתר הבמות, ו"היום" פירושו – לאחר שתכנסו לארץ (כמו "אתה עובר היום את הירדן", דברים ט,א) (מלבי"ם)². הרמב"ן מיישב את דרשת חז"ל, וכותב שהפירוש בגמ' הוא "מדרש מיתור המקרא". כלומר: המילים "איש כל הישר בעיניו" מיותרות, אם באו רק לפרט מהו "ככל אשר אנחנו עושים פה היום", ולפיכך נדרשו באופן אחר, כתוספת לפשט הכתוב. עוד כותב המלבי"ם, שלפי הדרשה כאן המילה "תעשון" בראש המקרא מוסבת על שני חלקיו: "לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה היום"; [תעשון] איש

בזמן היות המשכן בגלגל, וכן בנוב וגבעון, היה רשאי כל אדם מישראל להקים לעצמו מזבח ולהעלות עליו קרבנות, ומזבח זה נקרא "במת יחיד" או "במה קטנה". המזבח שבמשכן, בתקופות אלה, נקרא "במת ציבור" או "במה גדולה", כלשון הכתוב: "וילך המלך [שלמה] גבענה לזבוח שם כי היא הבמה הגדולה" (מלכים א ג,ד). הסוגיה עוסקת בשאלה: מה הם הקרבנות אותם ניתן היה להביא בבמת יחיד ובבמת ציבור?

דיון זה מתמקד בשלוש נקודות עיקריות השנויות במחלוקת תנאים: א. בבמת יחיד, הכל מודים שניתן להקריב רק נדר ונדבה, ולא קרבן חובה. קיימת מחלוקת תנאים בשאלה האם ניתן להביא מנחה, ומחלוקת נוספת על קרבן ניזר. ב. בבמת ציבור, נחלקו האם רשאי היחיד להביא גם קרבן חובה. ג. בבמת ציבור, נחלקו האם הציבור מביא את כל קרבנות הציבור, או שקיימת הגבלה מסוימת גם בקרבנותיהם.

א. קרבנות במת יחיד - קרבן נדבה

כאמור, הכל מודים שרק קרבן הבא בנדר ונדבה, כגון עולה ושלמים¹, מובא בבמת יחיד, ואילו קרבן חובה, חטאת ואשם, אינו קרב בה. הבדל זה בין חובה לנדבה מוסבר יפה על פי דברי בעל 'משך חכמה' (בהקדמתו לויקרא), שהיתר הבמה בשעתו נועד רק למנוע עבודה זרה, ואין עניין עצמי בקרבנות אלו שמחוץ למקדש. ממילא, לא יתכן שאדם יצא ידי חובתו בקרבן שאינו לפני ה'.

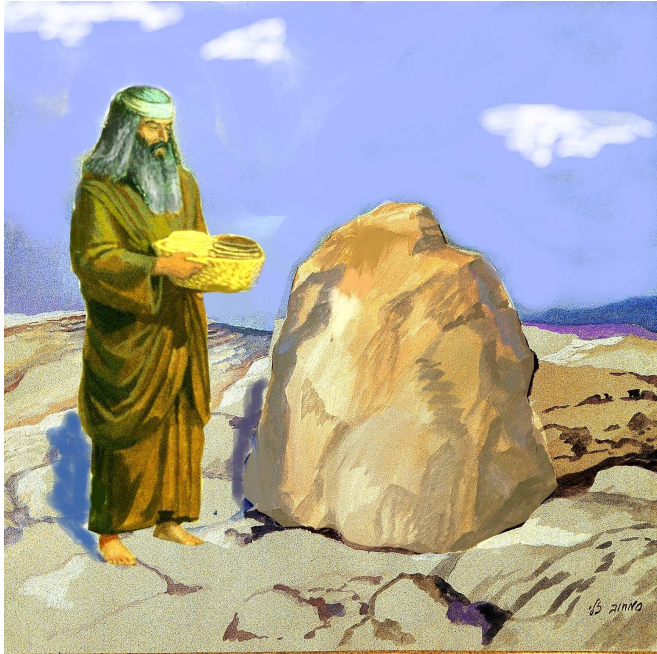
הגמ' מביאה כמקור לכך את הפסוק: "לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה היום איש כל הישר בעיניו. כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה אשר ה' אלהיך נותן לך. ועברתם את הירדן וישבתם בארץ... והיה המקום אשר יבחר ה' אלהיכם לשכן שמו שם שמה תביאו את כל אשר אנכי מצוה אתכם, עולותיכם וזבחיכם..." (דברים יב,ח-יא). המובן הפשוט, לכאורה, של הפסוק הוא שמשה

הבמות... דבר אחר: לא תעשון וגו' – אנו מטלטלים את המשכן, היום אנו אסורים בבמות; משנבוא לארץ אין אנו מטלטלים את המשכן ואין אנו אסורים בבמה". משתמע שעל פי הפירוש הראשון בספרי "היום" אנו מותרים בבמות, ומבאר המלבי"ם שזהו כפירושו, ש"היום" הוא הכניסה לארץ.

1. וכן תודה, שדינה כשלמים. עיין פסחים לח,ב וק"ח אורה ועולת שלמה כאן ק"ז,א.

2. לשון הספרי: "לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים – עד שלא הוקם המשכן היו הבמות מותרות... עד שלא באו לשילה הותרו הבמות, משבאו לשילה נאסרו

עופות לא קרבו בבמה, שכן אף הם אינם "זבחים"⁷. ב. בקרבן נזיר נחלקו האם הוא נחשב כחובה, מפני שלאחר שנדר נזירות – הרי הוא חייב להביאו, ועיקר נדרו לא היה על הקרבן, אלא להזיר עצמו מן היין (רש"י קיז, ב ד"ה נזירות), או שמה יש להחשיבו כנדבה, מפני שמלכתחילה לא היה מחויב לנדור נזירות⁸. הגמ' מבארת, שהכל מודים שקרבן

נזירות בבמת יחיד (נזיר מביא את סל המצות). הנזירות נתונה להחלטתו של האדם, אבל משעה שהחליט להזיר עצמו מן היין והגילוח – נתחייב ממילא בקרבנות. לפיכך נחלקו תנאים האם דינה כקרבן חובה, שאותו אין היחיד מביא בבמתו, ולרוב הדעות – אף לא בבמת ציבור, או שדינה כקרבן נדבה, הבא גם בבמת יחיד. על פי זה דנו חז"ל המפרשים בקרבנו של אבשלום, מה טיבו והיכן נעשה (ראה הערה 8).

החטאת של הנזיר, וכן אשמו כשנטמא, לא קרבו, והמחלוקת רק על העולה והשלמים שלו⁹.

בבמה¹⁰. על פי זה אין ראייה להוציא את העופות, ואכן, דרשה דומה מופיעה בספרא לגבי חטאת (צו פרשתא ג,א) ואשם (פרשתא ד,א), ולא מצאנו דרשה דומה לגבי עולת העוף, ומשמע ששיטת הספרא שישנה בבמה. אולם בעזרת הכנים (פרשתא ב,א) הוכיח מהגמ' (סט,א) שאין חולק על התלות בין עוף ומנחה בבמה, ופירש שבעל הספרא ממעט מנחה מ"זאת" ועוף מ"זבחים".

8. לכאורה יש מקור לנזירות בבמה, מן האמור בספר שמואל (ב טו, ז-ח): "ויאמר אבשלום אל המלך: אלכה נא ואשלם את נדרי אשר נדרתי לה' בחברון. כי נדר נדר עבדך בשבתי בגשור בארם לאמר: אם ישוב ישיבני ה' ירושלם ועבדתי את ה'". ופירשו חז"ל (תמורה יד, ב) שנדר זה הוא קרבן נזירות, ככתוב (שמואל-ב יד, כו) שהיה מגלח שערו פעם בשנה. ומכאן שבזמן היות המשכן בגבעון ניתן היה להביא קרבן נזירות, ומשמע שאף בבמת יחיד, בחברון. הגמ' בתמורה שם דנה בשאלה זו, ואומרת שלדעה שאין נזירות בבמה צריך לומר ש"בחברון" אינו מקום הבאת קרבנו, אלא הלך לשם רק כדי להביא כבשים מובחרים ולהקריבם בגבעון. אך לכאורה תירוץ זה יפה רק לדעת ר' יהודה, הסובר שחובות יחיד באות בבמה גדולה, ואילו לדעת רבנן דר' מאיר אין נזירות אפילו בבמה גדולה! כמה תשובות נאמרו על כך במפרשים: א. לדעתם אבשלום לא היה נזיר כלל, ו"נדרי אשר נדרתי" הוא הבאת קרבנות נדבה ('הגה' בתוס' כאן ד"ה ר"ש). ב. רבנן דר"מ סוברים כר' יהודה, ואין תנא הסובר שלא היתה נזירות בבמה גדולה (שטמ"ק בתמורה יד, ב) בהשטמות אות יט בשם ר' יוסף (מקצון) [מקלצון]. ג. אפשר שהיה נזיר וגילח על סמך קרבנות נדבה (תוס' בתמורה יד, ב ד"ה אלא ומשנה למלך הל' קרבן פסח א, ג).

9. התועלת בהקרבתם היא על פי הדעה שקרבנות הנזיר אינם תלויים זה בזה,

כל הישר בעינינו, ודקדק כך מלשון הגמ': "אמר קרא איש הישר בעיניו יעשה".

בספרא (אחרי מות פרק ט,ה-ו) נלמד הדבר באופן אחר, מהפסוק בויקרא (יז,ה): "למען אשר יביאו בני ישראל את זבחיהם אשר הם זבחים על פני השדה, והביאום לה' אל פתח אהל מועד אל הכהן וזבחו זבחי שלמים לה' אותם". "אשר הם זבחים" פירושו שעד עתה היו רשאים לזבוחם בשדה, כגון שהוקדשו בשעת היתר הבמות, ומעתה, בשעת האיסור, "והביאום לה'" (כך מבואר בספרא שם, הובאה בגמ' לעיל ק"ב, וברש"י כאן ד"ה אין מנחה בבמה). ומן הסיפא "וזבחו זבחי שלמים" ניתן ללמוד באילו קרבנות מדובר: "ואיני יודע אלו קדשים קריבים בבמה? ת"ל 'שלמים'. אין לי אלא שלמים, מנין לרבות את העולה? ת"ל 'זבחי'. או יכול שאני מרבה חטאת ואשם? ת"ל 'אותם'. מה ראת לרבות את אלו ולהוציא את אלו, אחר שריבה הכתוב מיעוט? ת"ל 'שלמים', מה שלמים מיוחדים שהם באים בנדר ובנדבה, אף איני מרבה אלא כל שהוא בא בנדר ובנדבה"³.

מחלוקת התנאים על מנחה ונזירות

במשנה (קיב,ב-קיא,א) מצינו מחלוקת אודות הקרבת מנחה בבמת יחיד: שיטת סתם משנתנו שהיתה בה הקרבת מנחה (אלא שמנחה זו לא היתה טעונה הגשה), ואילו ר' יהודה סובר ש"אין מנחה בבמה"⁴.

ברייטא (קיא,א) הובאה דעת משנתנו בשם ר' מאיר: "כל נזיר ונידב קרב בבמה... מנחה ונזירות קרבין בבמה"⁵. לעומת זאת חכמים סוברים: "לא קרבו ליחיד אלא עולות ושלמים בלבד". שתי מחלוקות כאן, שמבחינה עניינית אינן תלויות זו בזו: א. מנחה היא קרבן נדבה, ובכל זאת לדעת חכמים לא קרבה. הגמ' (סט,א וק"ט,ב) לומדת זאת מדרשה מיוחדת: "זבחים"⁶ – ולא מנחות, ואומרת שלדעה זו גם

3. בפירוש המיוחס לר"ש משאנץ לספרא שם כתב, שהלימוד מ"שלמים" אינו מספיק, משום שהיה אפשר ללמוד בנין אב באופן אחר: "מה שלמים מיוחדים שהם נאכלין", לרבות חטאת ואשם ולמעט עולה, ולפיכך זקוקים אנו גם ללימוד מ"נזירות". פירוש אחר בטהרת הקודש (ק"ז,ב): דרשת הספרא מוכיחה שאפילו חטאת ואשם של נזיר, שיסודם בנדר ואפשר היה להחשיבם כ"נזירות", אינם קריבים.

4. לפני כן נאמר במשנה: "באו לגלגל... קדשי קדשים נאכלים לפני מן הקלעים", ופירש רש"י שזה כדעה שאין מנחה בבמה, ונמצא שלא נאכלו קדשי קדשים אלא בבמה גדולה. ב'תוספת קדושה' הסביר אחרת, שגם לדעה שיש מנחה בבמה לא נחשבה כ"קדשי קדשים", מפני שלא נתקדשה בכלי שרת, החסר בבמה קטנה.

5. מרש"י (ד"ה כל הנידר) ותוס' (ק"ז,ב ד"ה ר"ש) מבואר שלא גרסו בגמ' "מנחה ונזירות קרבין בבמה", ומילים אלו נוספו על פי הספרא (אחרי מות פרק ט,ו), כדברי השטמ"ק אות ו. בגמ' בתמורה (יד, ב) ישנה דעה לפיה צריך למחוק את המילה "נזירות" מן הברייטא, עיין שם בשטמ"ק אות יד.

6. רש"י (ק"ז,ב ד"ה אין מנחה בבמה וק"ט,ב ד"ה זבחים) כותב שהכוונה לפסוק בפרשת שחוטאי חוץ: "וזבחו זבחי שלמים לה' אותם" (ויקרא יז,ה), אבל לעיל סט,א ציין לקרבן במעמד הר סיני (שנחשב כבמה): "ויזבחו זבחים שלמים לה' פרים" (שמות כד,ה). במצפה איתן שם כתב, שרש"י נזקק לפסוק בסיני כי מהסוגיה שם מוכח שגם בבמת ציבור אין מנחה, ועולת סיני היתה במת ציבור, ראה דבריו בהרחבה.

7. וכן מבואר בתוספתא בתמורה פ"א ה"ט, שאין עופות בבמה. בספרא (צו פרשתא ב,א) נלמד דין המנחה מפסוק אחר: "וזאת תורת המנחה – אינה נוהגת

(טו,א ד"ה לרבות), הכותבים שלדעת ר' יהודה קרבה מנחת סוטה בנוב וגבעון (משנה למלך הנ"ל)¹⁰.

ב. חובות היחיד בבמה גדולה

לדעת ר' יהודה כל קרבנות היחיד קרבים בבמה גדולה, וחכמים חולקים בדבר, וסוברים שאין הפרש בין גדולה לקטנה לענין קרבנות היחיד, ורק קרבן נדבה שלו מתקבל. הגמ' (קיז,ב-ק"ח,א) מבארת, שלדעת ר' יהודה המיעוט "הישר" לאפוקי קרבן חובה נאמר רק על "בעיניו", אדם הבוחר במה לעצמו כראות עיניו (עיין שטמ"ק ק"ח,א אות יא), ולא על במה גדולה. במחלוקת זו, אין כל הבדל בין חובות שזמנם קבוע לבין חובות שאין זמנם קבוע¹¹.

בשורש הדברים, נראה שלדעת ר' יהודה במה גדולה נחשבת כמקדש לכל דבר, פרט להיתר במות, ולכן היא ראויה להבאת כל הקרבנות (בפרט נראה כך על פי הדעה לעיל שלר' יהודה מנחה קרבה בבמה גדולה). הגמ' להלן (ק"ט,א) מוסיפה שלדעת ר' יהודה אף היה צריך להביא מעשר שני לנוב וגבעון, והן נקראו "בירה". לדעת חכמים, לעומת זאת, בזמן היתר הבמות גם קדושת המשכן פחותה, ואינו ראוי להבאת כל קרבן¹².

ג. קרבנות הציבור בבמה גדולה

בברייתא (קיז,א) סוברים ר' יהודה וחכמים שקרבנות הציבור הוקרבו בבמה גדולה ללא הגבלה: "כל שהציבור מקריבין באהל מועד שבמשכן – מקריבין באהל מועד שבגלגל"¹³. המקור לשיטתם הוא דיוק הפסוק: "איש כל הישר בעיניו": רק איש פרטי הוגבל להקריב נדבה בלבד, ואילו הציבור מביא אף קרבנות חובה. ר' שמעון, לעומת זאת, סובר שרק חובות הציבור שיש להם זמן קבוע, כגון תמידין ומוספין, הוקרבו בבמה גדולה, אך לא פר העלם דבר של ציבור ושעירי עבודה זרה. ראייתו מכך שהכתוב טורח לציין את עשיית הפסח בגלגל (יהושע ה,ו), כדי להורות שרק קרבנות כעין פסח קרבו בו.

בירושלמי (פסחים פ"ב ה"ד) לגבי חטאת היחיד, וכן משמע ברש"י עצמו (ק"ב,ב ד"ה קדשי קדשים, המזכיר הקרבת אשם בבמה גדולה).

לאידך גיסא, לדעת חכמים משמע שחובות יחיד לא קרבו אפילו אם זמנם קבוע, עיין רש"י ק"ז,ב ד"ה כלל ובמשנה למלך הל' קרבן פסח א,ג, וראה להלן בדיון על דעת ר' שמעון.

12. במשך חכמה (שמות יג,יא) דייק כדעת חכמים מן ההבדל בין הפסוק על הפסח: "והיה כי יביאך ה' אל ארץ הכנעני... ועבדת את העבודה הזאת בחודש הזה" (שם פס' ה), לבין הפסוק על הבכור: "והיה כי יביאך... ונתנה לך" (שם פס' יא), לאחר ירושה וישיבה, כשבאו לשילה. עוד דייק (ויקרא ד,ו) מן האמור בפר העלם דבר של ציבור "את פני הפרוכת", לעומת פר כהן משיח "את פני פרוכת הקודש": בקרבן היחיד נאמר "פרוכת הקודש", דהיינו בזמן שהארון שם, בשילה ובית עולמים, ואז גם חובת יחיד קרבה; ואילו בקרבן הציבור נאמר "הפרוכת" סתמא, אף כשהארון אינו שם, בבמה גדולה.

13. הגמ' (ק"ח,א ורש"י ד"ה קרבו נסכים) מדייקת מלשונם שגם נסכים קרבו במשכן ובגלגל, בניגוד לרבנן דר"מ. בכלל זה גם מנחת הנסכים, ורק מנחה הבאה בפני עצמה לא קרבה בבמה (ק"ח אורה ועולת שלמה ק"ח,א; אור שמח הל' קרבן פסח א,ג, ועיין שם על מנחת הנסכים של מנוח).

במפרשים דנו על הבאת מנחה בבמה גדולה, האם המיעוט מ"זבחים" נאמר גם אודותיה. בדברי חכמים החולקים על ר' יהודה נאמר במפורש: "כאן וכאן [במת ציבור ובמת יחיד. רש"י] לא קרבו ליחיד אלא עולה ושלמים בלבד". על פי זה מסיקים תוס' (ד"ה ורבנן), שגם חכמים החולקים על ר' מאיר ואומרים "לא קרבו ליחיד אלא עולה ושלמים בלבד" סוברים כן, שהרי הגמ' (ק"ח,א) תמדה במה נחלקו רבנן דר"מ על רבנן דר' יהודה, ונצרכה לחדש שנחלקו בנסכים, ומשמע שאין מחלוקת אחרת ביניהם.

תוס' מתקשים בדעת ר' יהודה בעניין זה: מה, דעתו במשנה ש"אין מנחה בבמה", ומאידך, בברייתא הוא אומר: "כל שהציבור והיחיד מקריבין באהל מועד שבמדבר – מקריבין באהל מועד שבגלגל", ומשמע – אף מנחה. ואם דעתו לחלק בין במת יחיד לבין במת ציבור – מדוע הגמ' לא הציעה לפרש כך גם את דעת חכמים החולקים על ר"מ?! תוס' אינם מיישבים קושייתם, ומכל מקום, דעתם שכל התנאים הסוברים שאין מנחה בבמה אומרים זאת גם על במה גדולה (עיין גם ק"ט,ב ד"ה אין מנחה).

כמה אחרונים נחלקו על תוס' בעניין זה, והוכיחו שלר' יהודה יש מנחה בבמה גדולה. כך משמע מלשונו בברייתא זו עצמה: על במה גדולה אמר: "כל שהציבור והיחיד" וכו', ואילו על הקטנה: "במתו שבראש גגו לא היה מקריב עליה אלא עולה ושלמים", למעט מנחה (משנה למלך הל' קרבן פסח א,ג). כך משתמע גם בדרשה מ"זבחים" למעט עופות ומנחות, שכן דרשה זו נסמכת על מיעוט "אותם" (רש"י ק"ט,ב ד"ה זבחים), וממילה זו מיעוט בספרא (אחרי מות הנ"ל) גם חטאת ואשם, ובכל זאת לדעת ר' יהודה חטאת ואשם קרבים בבמה גדולה, כדלהלן (ק"ח אורה וטהרת הקודש). אם כן, לדעתו המיעוט למנחות ועופות נאמר בבמה קטנה בלבד. גם הדרשה בספרא צו (פרשתא ב,א) למעט מנחה בבמה מ"זאת תורת המנחה" דומה לדרשות מקבילות בספרא על חטאת ואשם, ומשמע שדין המנחה כמותם (עזרת כהנים לספרא שם). וכך נראה מתוס' בסוטה

וחטאתו ואשמו אינם מעכבים את היתרו להתגלח, או כשכבר הקריב את חטאתו בשילה ואחר כך חרבה (שתי האפשרויות הוזכרו בירושלמי בפסחים פ"ב ה"ד, ועיין ק"ח אורה כאן ד"ה כל נידר ונידב).

10. בפסוקים שונים משתמע שהבאת מנחה היתה נהוגה בימי דוד המלך, בזמן נוב וגבעון: בדברי דוד לשאול, בזמן נוב: "אם ה' הסיתך בי ירח מנחה" (שמואל-א כו,ט), וכן בתהלים (כ,א-ד): "למנצח מזמור לדוד... ישלח עזרך מקודש ומציון יסעך [כלומר, בזמן היות הארון בציון, והמשכן בגבעון. רד"ק]... יזכור כל מנחותיך ועולתך ידשנה סלה". רש"י פירש ש"מנחה" בשני הפסוקים הללו היא תפילה, ואילו רד"ק מפרש אותם על מנחה ממש, ולשונו בתהלים שם: "עולות ומנחות בבמת יחיד, (וזו) [אולי צ"ל: און] הבמה הגדולה אשר בגבעון" (בחלק מהדפוסים חסר מ"בבמת יחיד" ואילך).

11. בפסוקים שמהם למדו ר' יהודה וחכמים, כל אחד כשיטתו, אין מקור להבחנה כזו (אלא שאם נחשיב את הפסח כקרבן יחיד, ניתן לתלות בדעת ר' יהודה שלמד מהיתרו בבמה גדולה שכן הדין בכל הקרבנות שקבוע להם זמן). בפירוש רש"י לדברי ר' יהודה (ד"ה כל שהציבור) מופיע סייג "חובות שקבוע להם זמן" (וכן בסוטה טו,ב ד"ה איסי בן יהודה), ותמהו על כך כמה אחרונים (ויש שהגיהו מילים אלו), שכן מפורש בגמ' להלן ק"ט,א שלר' יהודה מעשר בהמה קרב בנוב וגבעון, וכן נאמר

כך: לא כל חובות הציבור שקבוע להם זמן קרבות בבמה גדולה, אלא רק עולות, מפני שהן באות גם בנדבה, ויש כמותן בבמה קטנה. אולם חטאות הציבור שקבוע להן זמן (שעירי המועדים) אינן קרבות בבמה גדולה¹⁶. הגמ' מציעה להעמיד את הברייתא במנחת חביתין, הנחשבת כקרבת ציבור¹⁷ (להיפך ממה שיוצא על פי הנוסח הקודם), ודוחה, שרב אדא סובר שאין מנחה בבמה, ולפיכך לא קרבו חביתין אפילו בבמת ציבור (חמדת דניאל; חזון איש קמא סי' מא, טז).

קרבות המוספים בבמת ציבור. הכל מודים שקרבות הציבור שזמנם קבוע הובאו בבמת ציבור, אך לדעת רבי שמעון פר העלם דבר, שאין זמנו קבוע, לא הובא בה. קיימות גרסאות חלוקות בשאלה האם לדעת רבי שמעון שעירי החטאת של המוספין הובאו בבמת ציבור.

נמצא, ששתי הנוסחאות חלוקות בכמה עניינים (כפי שביאר בהרחבה בחמדת דניאל): א. חובות היחיד שיש להן זמן קבוע, כגון עולת ראייה – לנוסח הראשון ר' שמעון מתיר להביאם בבמה גדולה (וכל שכן לרבנן. קרן אורה קיט, א). ואילו לנוסח השני הדבר לא נאמר בגמ', ומסתבר שלדעתו אין להביאה¹⁸. ב. שעירי המועדות – לנוסח השני ר"ש סובר שאין להביאם, ו"חובות שקבוע להם זמן" היינו עולות בלבד, בקרבן התמיד ועולות המוספים¹⁹. לנוסח הראשון אין מקור לחילוק זה. ג. מנחת חביתין – לנוסח הראשון דינה כקרבת

באשר למנחת ציבור, מדברי תוס' (קיז, ב ד"ה ורבנן): "אין מנחה בבמה ליחיד" משתמע, שגם הסוברים שאין מנחה בבמה מודים שמנחות של ציבור קרבו בבמת ציבור (עולת שלמה; דם זבחים). אכן, מצאנו שהובא לחם הפנים בנוב (שמואל-א כא, ז), וכן מנחת העומר בגלגל (ראש השנה יג, א, ועיין תוס' שבעות טו, א ד"ה אין עזרה). אך ראה להלן, שלפירוש רש"י ותוס' לגמ' קיח, א על מנחת חביתין נראה, שלדעת ר' שמעון מנחת ציבור לא קרבה אף בבמה גדולה¹⁴.

בירור שיטת רבי שמעון

בגמ' (קיח, א) נאמר: "תני תנא קמיה דרב אדא בר אהבה: אין בין במה גדולה לבמה קטנה אלא פסח וחובות הקבוע להן זמן. אמר ליה: יחיד, חובות שקבוע להן זמן מנא ליה? אמר ליה: אסמייה? אמר ליה: תתרגם מתניתך בעולת חובה, דאיכא עולת נדבה, דאי חטאת יחיד הוא – חובות דקביע ליה זמן מי איכא?! ולוקמה במנחת חובה, דהא איכא חביתין? קא סבר אין מנחה בבמה". מכתבי היד ומדברי האחרונים (ברכת הזבח, צאן קדשים, חק נתן, ועוד) מתברר שנוסח זה מעורב משתי גרסאות עיקריות: על פי האחת, תשובת רב אדא היא "תתרגם מתניתך בעולת ראייה", ופירושה כך: משתמע מן הברייתא שיש ליחיד חובות שקבוע להם זמן והוא מביאם בבמה גדולה ולא בקטנה (שהרי על הציבור אין צורך לומר שאינו מביא חובותיו בבמה קטנה), ועל כך הקושיה: איזה חובות כאלה יש ליחיד? והתשובה, שיש עולת ראייה, ועליה אומרת הברייתא שהיחיד אינו מביא אותה בבמה קטנה, אלא בגדולה. הגמ' מציעה להעמיד במנחת חביתין, הנחשבת כקרבת יחיד¹⁵, ומשיבה שאין להעמיד כך, כי אין מנחה בבמה (צאן קדשים וחק נתן).

על פי הנוסח השני (שנדפס בשולי הגליון כ'ספרים אחרים', והוא שהיה לפני רש"י ותוס'), יש להשמיט את המשפט "יחיד חובות שקבוע להן זמן מנא ליה" (פעמיים), ורב אדא אמר רק: "תתרגם מתניתך בעולת חובה, דאיכא עולת נדבה, דאי חטאת – חטאת נדבה מי איכא?", ופירושה

שמעון (מנחות נא, ב) שאם מת הכהן הגדול – הציבור מביא אותה במקומו (חמדת דניאל).

18. ראה לעיל, שלדעת רבנן דר' יהודה רק נדבות היחיד קרבו בבמה גדולה, ומלשונו של ר"ש "אף ציבור לא הקריבו" וכו' משמע שסובר כחכמים (חק נתן וקדשי דוד, ומכח זה הקשו על הגרסה הראשונה). כך נוקט במשנה למלך (הל' קרבן פסח א, ג), שקרבות יחיד שזמנם קבוע לא קרבו בבמה גדולה, כגון עולת ראייה ושלמי חגיגה, אלא שהסתפק שמא הם נחשבים כקרבת ציבור. וראה להלן מערכה שו, על חיוב עליה לרגל והבאת שלמי חגיגה בנוב וגבעון (ועיין תוס' פסחים לח, ב ד"ה נאכלים, לגבי הבאת ביכורים בנוב וגבעון, ובתוס' הרא"ש שם החשיבם כקרבת ציבור!).

בחמדת דניאל דקדק שלר"ש אכן קרבו חובות יחיד שיש להם זמן, מהגמ' להלן קיט, א האומרת שלדעת ר"ש מעשר בהמה לא קרב, מפני שאין זמנו קבוע, ומשמע שחובות יחיד שזמנם קבוע אכן קרבו. ויש לדחות, שהגמ' נקטה את הטעם המפורש יותר בדבריו, והוא הדין שמעשר בהמה לא יקרב מפני שהוא קרבן יחיד.

19. לשון תוס' (קיז, ב ב'הנה' שבד"ה ר"ש): "לא פרים ולא שעירים כי אם תמידים", ובצאן קדשים מגיה: "דומיא דתמידים", לרבות שאר עולות.

14. בחזון איש (ליקוטים סי' ו, א) הסביר, שהגמ' בראש השנה שם על העומר אינה כשיטת ר"ש. באשר לחם הפנים חידש, שר"ש מודה בהבאתו מטעם מיוחד, שקיימת מצוה להניחו על השולחן תמיד, ועל כן מצוה זו נוהגת לעולם, וממילא גם יש להקטיר את הביכורים בשבת. במוסח לר"ש על הספרא (אמור פרק יח, א) למד מן הדרשה: "חק עולם – לבית עולמים" שאין לחם הפנים בבמה, ודבריו צריכים עיון.

15. מפני שהיא באה מממונו של הכהן הגדול, ולא מתרומת הלשכה.

16. כך פירשו רש"י (ד"ה בעולה) ותוס' (ד"ה ותתרגם ולעיל קיז, א ד"ה ר"ש). יתכן לפרש אחרת, שאין כוונתו להעמיד את הברייתא בעולת חובה דווקא ולומר שחטאות החובה לא קרבו, אלא שההדגשה בברייתא על חובות שקבוע להם זמן, ממנה משתמע שמדובר על קרבן שיש לו מקבילה של נדבה, מתאימה לעולה דווקא ולא לחטאת (הר המוריה הל' בית הבחירה סי' א אות ו, סוף ד"ה אמנם בירושלמי; וכך משמע בלשונו של המיוחס לר"ח). גם בפסקי הרי"ד כאן ובמאירי במגילה טב, משתמע שלדעת ר"ש כל המוספין קרבו, גם החטאות (ועיין מ"ם קדושים' קיז, א, שכתב בדעת רש"י שהברייתא חלוקות בזה בשיטת ר"ש).

17. מפני שהיא קריבה בכל יום ויום כנספח לקרבן התמיד. ועוד, שמצינו לדעת ר'

ר"ש²¹ שונה: "אף הציבור לא היו מקריבין באהל מועד (שבמדבר) [שבגלגל. חסדי דוד] אלא במי שקבוע לו מן התורה בלבד". לא הוזכרו כאן פסחים, ואין בלשון זו מקום לחלק בין עולות לבין חטאות. בירושלמי (מגילה פ"א הי"א) הובאה דעת ר"ש בלשון דומה: "הציבור אינו מביא אלא מה שקבע עליו הכתוב", ונחלקו אמוראים האם "פר העלם דבר ביניהן", כלומר שלדעתו רק חובות שקבוע להם זמן קרבו, או "נדבת הציבור ביניהן", וכל החובות קרבו. ומאזכור פר העלם דבר משמע שהדבר פשוט שחטאות המוספין קרבו (ק"ח אורה)²².

שיטה זו מסתייעת מפשט הכתובים בדברי הימים (א טז, לט-מ) באשר לקרבנות בגבעון: "ואת צדוק הכהן ואחיו הכהנים לפני משכן ה' בבמה אשר בגבעון. להעלות עולות לה' על מזבח העולה תמיד לבקר ולערב ולכל הכתוב בתורת ה' אשר צוה על ישראל". פשט הדברים שכל קרבנות הציבור קרבו, על כל פנים אלו שקבעה התורה כמצוה קבועה. ולשיטת רש"י יש לומר, שהמילים "ולכל הכתוב" מוסבות על "להעלות עולות" שברישא: להעלות עולות תמיד ולכל העולות הכתובות בתורת ה', אך לא החטאות.

יחיד, ולנוסח השני דינה כקרבן ציבור (יש לכך השלכה לדעה שיש מנחה בבמה ורק חובת ציבור קרבה בבמה).

מניין למד רב אדא, על פי הנוסח השני, ששעירי המועדות אינם קרבים בבמה גדולה? רש"י מפרש שהדבר מדוקדק בלשון הברייתא: "פסחים וחובות שקבוע להם זמן", ולכאורה "פסחים" מיותר, שהרי אף הם חובות שקבוע להם זמן, אלא פירושה: פסחים, שאין כמותם בבמה קטנה, וכן חובות שקבוע להם זמן ויש כמותם בבמה קטנה; אך לא חובות אחרים שאין כמותם כלל בקטנה. על פי זה לא נתבאר מה המקור בתורה לחילוק זה. לפיכך מפרשים תוס' (ד"ה ותתרגם), שרב אדא אומר מסברה (ולא מדיוק לשון הברייתא), שמכיוון שהמקור ממנו למד ר"ש הוא קרבן הפסח, אין לנו ללמוד על כל החובות שזמנם קבוע, אלא רק על אלו הדומים לפסח: בזמן היתר במות הפסח בא בין בציבור ובין ביחיד, בפסח שני²⁰, ויש ללמוד ממנו על עולה, שבאה בנדבת יחיד או כחובת ציבור, אבל לא על חטאת, שאינה באה ליחיד כלל בבמות (כדעת ר"מ וחכמים, שחובת יחיד לא באה בבמה גדולה).

ראיה לנוסח הראשון מהתוספתא (זבחים יג,ה), שם לשון

סיכום שיטות התנאים בקרבנות הבאים בבמת יחיד ובמת ציבור					
רבי מאיר	רבי דר"מ	רבי יהודה	רבי דר"י	רבי שמעון	
כן					נדבת יחיד בבמת יחיד או במת ציבור
לא					חובת יחיד בבמת יחיד
לא					קרבן ציבור בבמת יחיד
לא ²³				כן	מנחה בבמת יחיד
לא ²⁵	לא ²⁵	ספק ²⁴	לא	כן	נזירות בבמת יחיד
לא ²⁵	לא	מחלוקת ²⁷	לא ²⁶	כן	מנחת יחיד בבמת ציבור
לא	לא	כן	לא ³⁰	לא ²⁹	חובת יחיד בבמת ציבור ²⁸
לא	כן ³¹				חובות ציבור שאין זמנם קבוע בבמת ציבור
כן ³²					עולות ציבור שזמנם קבוע בבמת ציבור
מחלוקת ³⁴	כן ³³				חטאות ציבור שזמנם קבוע בבמת ציבור

ואשמות". המלבי"ם פירש את דברי ר"ש על קרבן ציבור, וכפירוש רש"י ותוס' כאן, אבל מ"אשמות" ניתן לשמוע שמדובר על קרבן יחיד דווקא (שהרי אין אשם בציבור), ובא לומר שאפילו בבמה גדולה אינן קרבות.

23. בדברי רבנן דר"מ ורבנן דר"י הדבר מפורש, וכן בדברי ר"י במשנה. בדעת ר"ש עיין תוס' קיז, ד"ה ר"ש ופסחים לח, ד"ה זאת אומרת, שכתבו שסובר כחכמים, ולעומת זאת בתוס' הרא"ש בפסחים שם.

24. תוס' קיז, ב'הגה'.

25. תוס' קיז, ב' ד"ה ר"ש; אך עיין הערה 8 בשם ר' יוסף קלצון.

26. תוס' קיז, ב' ד"ה ורבנן.

27. דעת תוס' שלא, וכמה אחרונים חולקים בדבר.

20. בפסח ראשון הוא נחשב כקרבן ציבור, שכן "אתי בכינופיא" (יומא נא,א), אבל פסח שני מובא על ידי יחידים בלבד, וציבור שנטמא מביא בפסח ראשון. במשנה למלך (הל' קרבן פסח א,ג) מצדד שפסח שני בא בבמה גדולה דווקא, כי מצד עצמו הרי הוא חובת יחיד, שאינה ראויה לבוא בבמה, ורק מכח פסח ראשון הוא בא, וכן מבואר בגמ' לעיל יד,א: "פסח וחטאת בבמה לא קרבו" (אך עיין חמדת דניאל כאן).

21. הגרסה שם לפנינו "ר' יהודה", והגיהו המפרשים "ר' שמעון", וכן מוכח מהמשך התוספתא: "וכן היה ר"ש אומר".

22. בספרי פרשת ראה (פיסקא סה) נאמר: "איש כל הישר בעיניו - כל שנידב ונידב קרב בבמת יחיד, וכל שאין נידב ונידב אין קרב בבמת יחיד. רבי שמעון אומר: היום אנו מקריבים חטאות ואשמות, משנבוא לארץ אין אנו מקריבים חטאות